

منتدى التعايش السلمي في النقب من أجل المساواه المدنية
פורום דו קיום בנגב לשוויון אדרחי
Negev Coexistence Forum for Civil Equality

**על (אי) שוויון והרישות בתים וمبנים ביישובים הערבים בדואים
בנגב**

יוני 2020

פורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי | ארגון ערבי-יהודי שהוקם בשנת 1997 על ידי תושבים ערבים ויהודים בנגב, בסיסו למאבק משותף לשוויון זכויות אזרחי. הפורום רואה בכל ממשלה ישראלית ורשותיהן השונות אחריות למניעה של זכויות מלאות מן הקהילה הבדואית בנגב ופועל להפסקת הפגיעה בכפרים המוכרים והבלתי-ਮוכרים כאחד. פעילות הפורום מגוונת ובוללת מחאות ציבוריות, מדיה חברתיות, פניה לערכאות משפטיות, פעילות קהילתית, עבודה מול תקשורת ישראלית וזרה, סינגור מקומי ובינלאומי, מחקר ועוד. כל הפעולות מבוססות על שיתוף פעולה ערבי-יהודי.

יולי 2020

תחקיר: טל אברך

בתיבעה: טל אברך

עריכבה: חיה נח ומפרק מרקוס

תמונת שער: הריסה עצמית בכפר הבלתי-מוכר א-זעראה. צילום: איב טנדLER, אוגוסט 2019.

תמונת שער אחריו: שוטרי יחידת יואב' בכפר הבלתי-מוכר עתיר. צילום: ח'אן אבו אל-קושאן, עתיר, אפריל 2019 ([פרויקט יטבונה – מצלמות למען זכויות אדם](#)).

תקציר

על פי דרישת החוק, פורום דו-קיום בנגב גאה לציין כי בתוכאה משיתוף פעולה עם מדינות יידיזיטיות וארגוני בינלאומיים שמקדמים זכויות אדם, רוח המimon לעשייתנו מגיע מ"ישויות מדיניות זרות".

הרישות מבנים הם ככל' מרכז' לנישול שmpsעה מדינת ישראל כלפי הקהילה הערבית בדו'ית בנגב, על מנת לרבה בעירות. קהילה זו, שמצויה מזה שנים במצוקת דיר קשה ללא מענה, מנהלת מאבק ממושך בנושא הבעלות על קרקעות בנגב אל מול המדינה. גם בשנת 2019 בחרה מדינת ישראל להמשיך ולהקיע תקציבים גדולים באכיפה, שהובילו להרס של כ-2,241 מבנים ביישובים בדו'ים בנגב. הנזונים המוצגים בדו'ח זה, מבוססים על נתוני 'מנהל דרום' לתיאום ידי פורום דו-קיום בנגב לשינוי אזרחי באמצעות הגשת בקשנות לפ'י חוק חופש המידע. נצין כי הנזונים המופיעים בדו'ח זה מתיחסים להרישות ביישובים הבודאים בלבד.

מדיניות המדינה כלפי אזרחיה הבודאים המתגוררים בנגב, באה לידי ביטוי לא רק בהרישות בתים והnisyon לנשל אותם מאדמותיהם, אלא גם בעובדה שהיא אינה מתיחסת אליהם כאזרחים שווי מעמד. בשונה משאר אזרח' ישראל, היחסים בין התושבים הבודאים לבין מערכות ורשויות המדינה מתקימים בתיווך של מוסדות 'יחודיים' שהוקמו על ידי המדינה אך ורק לצורך זה. הביטוי המהותי ביותר לא-השוויון הוא הקמת 'הרשאות לפיתוח והתיישבות הבודאים בנגב' (להלן: רשות הבודאים), אשר שמה לה למטרה, על פי תחזותם רבים בקהילה, להעיבר בכפיה כמה שיותר תושבים בدوا'ים מהכפרים אל תוך העיירה.

ב-2019, גורמי האכיפה השווים הקימו וקידמו 'יחידות המוכנות' 'מרחבי הסדרה' ו'מרחבים ייעודיים' לאכיפה מקדמת הסדרה' על מנת לקדם את תוכנית החומש של רשות הבודאים. מגננון זה של 'אכיפה מקדמת הסדרה' מופעל באמצעות צוים שיפוטיים; השתת קנסות מנהליים בסכומים גבוהים (עד כ-300,000 ש'); נוכחות מתמדת של פקחים וכוחות משטרה בשטח; איוםים; ושימוש ברוחניים. על אף שרשوت הבודאים ממשיכה לטען כי היא איננה עוסקת בהרס מבנים ובתים, הנזונים בשטח מראים אחרת, כאשר כל מערכת האכיפה מנוהל על פי סדרי העדיפיות של רשות הבודאים ובתיואם מלא עימה.

גם בשנת 2019 נמשכה המגמה של הרישות 'עצמיות' (המבצעות על ידי בעלי המבנים) – תוצר של מחד ההפחדה והאלימות שmpsעה גופי האכיפה והמשטרה בשיתוף עם רשות הבודאים. על פי מנהלת דרום, נרשמה עלייה משמעותית של כ-19% במנין ההרישות שבוצעות לפני שהוצא צו הריסה, עלייה זו היא כל

הנראה, תוצאה של עבודות מחלקה החקירות ב'יחידת יואב' אשר פותחת בתיקי חקירה וહלכים פליליים נגד בעלי המבנים הללו. גם בשנת 2019, המשיכה המדינה לקדם תוכניות כמו הארכת לביש 6 לכיוון דרום; הקמת מכרה פספטיים; הרחבת איזור תעשייה צבאית ברמת בקע; מסילות רכבת וועד – Bölם על חשבונ התושבים הבודאים בנגב. תוכניות אלו מעמידות כפרים ובותים בסכנת הריסה. בדו"ח זה מובאים בפניכם סיורים של ארבעה כפרים בלתי-מוסכרים שנמצאים ביום בסכנת פינוי והריסה מיידית: אל-עראגב, ראש ג'יאבा, אל-בקעה, ועדי אל-ח'יל.

בדו"ח זה חסраה התייחסות לתקופה בה האזרחים הבודאים בנגב, יחד עם שאר העולם, חוו תחת הסגר עקב התפשטות מגפת הקורונה - היות והנטונות המוצגים בו נוגעים לשנת 2019 בלבד. נציין כי עקב מצב החירום והוראות הממשלה לאזרחים להסתגר בbatisיהם, פנו-ב-23 ארגונים, ובראשם פורום דו-קיום בנגב לשינוי אזרחי, ליעץ המשפטיע לממשלה בקשה דחופה לעצור באופן מיידי את המשך הצעדים נגד האוכלוסייה הבודאית בכל הנוגע להריסות בתים וחריש שדות, לאור התضرעות הנגיף בישראל והנסיבות משדר הבריאות. הייעץ המשפטיע לממשלה נענה לבקשתנו, והתחייב שלא להרים מבנים ישנים ולצמצם את נוכחות הפקחים בשיטה.

לכעטנו, כוחות האכיפה והמשטרה לא רואו לנכון להפסיק לאלאר את כל פעילויות האכיפה בנגב לאור העובה שהאזורים התקשו להתבצע בתיסיהם, ומדינת ישראל המשיכה בחריש שדות; חלוקת צווי הריסה והתראות; זימון אזרחים בודאים לחקירות במשטרת; מתן קנסות לרועי צאן ועוד. התנהלות זו בשעת משבר לאומי, חברתי ובכלכלי שכמוון לא נחווה בישראל מעולם, משדר לאזרחים הבודאים פעם נוספת עד כמה רשות המדינה אוטומות ללבויותיהם. למעלה מ-30 מקרים תועדו במהלך חודשים מרץ, אפריל ומאי 2020, בהם נכנטו פקחים לכפרים והערים והטרידו את האוכלוסייה באופן אלים וחסר תקדים. מצבם הרעוע של היישובים הבודאים בנגב, אשר נבע ממדיניות של נישול, אפליה והזנחה מרובה שנים, רק הוחרב לאור המשבר.

תוכן עניינים

1. הקדמה: הקהילה הערבית בדואית בנגב	עמ' 6
2. הрисות מבנים ביישובים ערביים בדואים בנגב	עמ' 8
2.1. הрисות 'יזמות', 'עצמיות' ו'תור כדי הילך'	עמ' 15
3. הדרת האזרחים הבדואים מהליכי קבלת החלטות בעניינים	עמ' 17
3.1. הרשות לפיתוח והתיישבות הבדואים בנגב (רשות הבדואים)	עמ' 19
4. כפרים בסכנת הריסה ופינוי מידית	עמ' 23
4.1. אל-עראגיב	עמ' 23
4.2. אקי אל-ח'ליל	עמ' 24
4.3. ראש ג'ראפה	עמ' 25
4.4. אל-בקיעעה	עמ' 26
5. סיכום	עמ' 27

1. הקדמה: הקהילה הערבית בדואית בנגב

בלב הסכוס המתmeshר בין האזוריים הבדואים בנגב לבין מדינת ישראל עומדת ההצעה מתמשכת של המדינה ביחס לזכויות הבעלות הבדואית על קרקעות בנגב, וזכויות הנישול בה היא נוקטת. רוח תוכניות המדינה לאחור הנגב התעלמו רובה ככולן מצריכה של האוכלוסייה הבדואית ופגעו בזכויותיה הבסיסיות ביותר. מטרתן של תוכניות אלו, בעבר והיום, היא "להסדיר" את ענייני האדמה והדיור של הקהילה הבדואית, ולרכזה בכפיה ביישובים עירוניים ועירוניים-למחצה (העיירות הממשלתיות והכפרים המוכרים).¹

באמצע המאה ה-19 היה הנגב שטח מחייתם הקבוע של הבדואים והוא מחולק בין השבטים השונים, כאשר אוטם השבטים מתבססים בעיקר על חקלאות מעוטרת מים על שטח של שני מיליון דונם. בשנת 1948, ערב הקמת מדינת ישראל, היו על פי הערכות שונות בין 65,000 ל-100,000 בדואים בנגב. אחרי המלחמה נותרו בנגב כ-11,000 בדואים בלבד, רובם עזבו או גורשו לירדן ולגדה המערבית, למצרים ולרצעת עזה וסיני. לאחר המלחמה החלה מדינת ישראל בהילך מתמשך של פינוי הקהילות הבדואיות ממוקם מושבן, שנמשך עד היום. משנות ה- 50 המוקדמות ועד שנת 1966, ריכזה מדינת ישראל את הבדואים בנגב באזרע סగור שנקרה הסיאג' (בערבית: גדר), תחת משלט צבאי. בתקופה זו נקרו כפרים שלמים על ידי המדינה ממוקם מושבים בנגב המערבי והצפוני אל תוך הסיאג'.

שטחי הבדואים שהפכו לפустים, וכן חלקים נכבדים מן האדמות אשר היו בעלות הבדואים שנותרו בישראל, הופקו והולאמו על ידי הרשות הישראלית במסגרת מספר חוקים בהם חוק נכס נפקדים (תש"י-1950),² וחוק רכישת מקרקעין (תש"ג-1953).³ בנוסף לכך, הchallenge המדינה להסדיר את הקרקעות ורשום אותן על שמה ללא הכרה בזכויות הילידות על הקרקע בטענה שלאו' אדמות מתות',⁴ ובחקיקת חוק התכנון והבנייה (1965),⁵ שייעוד חדש את רוב אדמות הבדואים

¹ האגדה לזכויות האזרח בישראל, 'הכפרים הבלתי מוכרים – "מתווה פראוור-בגון"', 2014. <https://tinyurl.com/y4nuel76>

² נבו. חוק נכס נפקדים, תש"י-1950. <https://tinyurl.com/y2ckm8kl>

³ נבו. חוק רכישת מקרקעין, תש"ג-1953. <https://tinyurl.com/y6p2aq4x>

⁴ לкриאה נוספת ראו: פורום דzikim בנגב לשווין אחריה, 'תהליכי של נישול בנגב-נאקב: מדיניות תביעות הנגד כלפי העربים בדואים', 2012. <https://tinyurl.com/y3dve4tb>

⁵ נבו. חוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965. <https://tinyurl.com/ycg3dzqj>

לשטחים המוקצים לחקלאות, שמורות טבע או שטחים צבאיים, ולא באזוריים להקמת יישובים לבדואים. על כן, כל מבני המגורים הבדואים הקיימים הוכרזו כבלתי-חוקיים. כך נולדה בפעם הראשונה תופעת ה"כפרים הבלתי-מוסכמים": כפרים אשר הוקמו ברובם טרם הקמת מדינת ישראל ולא זכו לקבל מעמד תכנוני כלשהו, והפכו בפועל לבתלי-חוקיים על פי החוק הישראלי.

בשנת 1966, בתום הממשלה הצבאי ועם סיום הליכי תכנון של העירה הראשונה תל אס-סְגֻעָה (تل שביע) החל תהליך העירו אותו בפתחה המדינה על האוכלוסייה הבדואית בנגב - הליך שנמשך עד היום. המדינה הקימה שבע עיריות בדואיות, רובן בתוך אזור הסיאג⁶, באשר היא מבטיחה לתושבים שירותים "מודרניים" בתמורה להתיישבות מאורגנת בחלוקת עירוניות. באותו זמן, המדיניות הישראלית כלפי הבדואים בנגב התמקדה במאץ לרכז את כל האוכלוסייה בשבע העיריות. משנת 1999 מדינת ישראל, בהחולות ממשלה שונות, הירה ב-11 כפרים בלתי-מוסכמים בנגב. החלטות אלה היו לבארה שינוי משמעותי מהמדיניות הקודמת ולפיה האופציה היחידה להתיישבות הבדואים הייתה בשבע העיריות. אולם, כ-20 שנה מאוחר יותר, בפועל, לא קיים הבדל משמעותי בין הכפרים שהוכרו לאלה שנשארו בלתי-מוסכמים. ברוב הכפרים המוסכמים עדין חסר תכנון מפורט בכך שההתושבים לא יכולים לקבל היתרי בנייה, מדיניות הריסת המבנים נשכחת, ותשתיות בגון מים, חשמל, סילוק ביוב ובבישים עדין, לרוב, אין בנמצא או לוקוט בחסר.

כיום, קיימים למעלה מ-35 כפרים בנגב שמדינת ישראל מסרבת להכיר בקיומם ומתיחסת אליהם כ"פזרה" או "כפרים בלתי-חוקיים". בין הכפרים הללו ישנים כפרים היסטוריים, הקיימים עוד קודם להקמת מדינת ישראל, וכפרים שנעקרו על ידי המדינה ממקום מושבם במהלך שנות ה-50 אל תוך אזור הסיאג. המדינה אינה מכירה באף אחד מן היישובים הללו, ותושביהם זוכים למעט מוסף שירותים מן המדינה וברוב המקרים אינם מקבלים שירותים כל.

על אף שחברי הקהילה הבדואית מהווים מעלה לשיש מאוכלוסיית הנגב, ורק 12.4% מן היישובים המוסכמים באזור מיועדים לקהילה זו.⁶ מדיניות התכנון הישראלית הבטיחה לאורך השנים ש מרבית הכפרים הבדואים יותרו בלתי-מוסכמים והוא נקבעים למדיניות של הריסת מבנים, ענישה ומינעת תשתיות ושירותים. מדיניות זו מפעלת בכל צוות היישוב בהן מתגוררת הקהילה הבדואית – העירות

⁶ למ"ס, יישובים(1) ואוכלוסייה, לפי מחוז, נפה, דת וקבוצת אוכלוסייה, לוח 2.16, 2018.

המתוכנות, הכפרים המוכרים והכפרים הבלטי-מוכרים. בעוד שמדינות זו הצלחה במידה מסוימת, מרבית הכפרים הבלטי-מוכרים עדין ניצבים במקומם.

בתמונה: הכפר הבלטי-מוכר [עתיר](#). צילום: הַקָּא אֶבּוֹ אֶל-קִיעָן, מאי 2017

2. הריסות מבנים ביישובים הערבים בדואים בנגב

הזכות לדירות נאות היא זכות יסוד מוכרת במשפט הבינלאומי, המעוגנת במעטן אמנהות עליהן חתמה זה מבר ממדינת ישראל. ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (CESCR) מדגישה כי מדובר בזכות שיש לפרש באופן רחב,azzo היכולת את הזכות לחיות בביטחון, בשלום ובכבוד. על פי הועדה, הזכות לדירות נאות טומנת בחוגה גם הגנה מפני והרישה שристותית של בתים, את הזכות לבחרור היקן Lager, ולשם הגדרת הדירות כנאות, יש להתחשב בזאתות התרבותית של דירותו.⁷ הריסות המבנים והבתים ביישובים הבדואים בנגב מפירה באופן שיטתי את הזכות לדירות נאות של חברי הקהילה הבדואית, גם בפיורשה המוצמצם ביותר.⁸

בשנת 2019, פעל פורום דו-קיום בנגב לשווון אזרחי ביחד עם ארגונים נוספים על מנת להעלות מודעות בקרב הקהילה הבינלאומית, ביחד במסגרת מנגנון זכויות

⁷ UN Office of the High Commissioner for Human Rights, 'The right to adequate housing', 2014, <https://tinyurl.com/yaoj2mv>

⁸ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *Concluding observations on the fourth periodic report of Israel*, 12 November 2019, E/C.12 ISR/CO/4, Cos 20-21, <https://tinyurl.com/r5wf4bx>

האדם של האו"ם, להפרות זכויות האדם המתרחשות בנגב. בעקבות זאת, ועדות האו"ם השונות (CERD⁹, CESCR¹⁰) ועדת האו"ם בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית¹¹) ועוד כ-6 דוחים מיוחדים¹², הוציאו מסקנות והמלצות חריפות למדינת ישראל, בהן דרשו ממנה להפסיק להשתמש בכלי של הריסות בתים ולהכיר, עד כמה שנייתן, בכפרים הבלתי-monicרים. כמו כן, מדינת ישראל התבקשה לבבד את קשרם ההיסטורי של הבודאים לאדמות הנגב ואת אורח חיים התרבותי.

הריסות מבנים ובתים הם ככל מרכזיו בו נוקטת מדינת ישראל כלפי הקהילה הבדואית בנגב, באשר מטרתו היא קידום מדיניות של העברה בכפייה מן הכפרים הבלתי-monicרים אל העיירות, ונישול האוכלוסייה הבדואית מאדמותיה. הקהילה הבדואית מציהanza מזה שנים במצוקה דיר קשה ללא מענה הולם, ועשרות אלפי אנשים חיים בבתים עליהם יש צו הריסה, בדרך כלל בשלהי העדר יכולת לקבל היתר הבניה. אנשי הקהילה מנהלים מאבק ממושך בנוגע לבעיות על קרקעם, בעלות אשר המדינה מתבחשת לה.¹³

בשנת 2019, נרשמה ירידה קלה בكمות הריסות המבנים של כ-3.65% ביחס לשנת 2018 (מ-2326 ל-2241¹⁴) אך המגמה של הריסות על ידי בעלי המבנים (להלן: הריסות 'עצמיות' נמשבה, כ-88% מכלל המבנים שנחרשו. נתון ממשמעותי הוא העלייה הדרמטית של כ-146% בكمות ההריסות שנעשו על ידי בעלי המבנים לפני מתן צו הריסה (להלן: הריסות 'טור כדי הליר') – 299 מבנים ב-2018, לעומת 736 מבנים בשנת 2019, 33% מכלל ההריסות.¹⁵

⁹ ראו הערא .8

¹⁰ UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Concluding observations on the combined seventeenth to nineteenth reports of Israel*, 12 December 2019, CERD/C ISR/CO/17-19, COs 28-29, 54, <https://tinyurl.com/yd9vdnbs>

¹¹ Mandates of the Special Rapporteurs in the field of cultural rights; on adequate housing; on the situation of human rights defenders; on the human rights of internally displaced persons; on minority issues and on contemporary forms of racism: Public Communication, 1 May 2019, AL ISR 6/2019, <https://tinyurl.com/y5qvulcs>

¹² ראו הערא .4

¹³ מנהלת דרום לתיאום האכיפה של דיני מקרקעין, 'סיכום שנת העבודה 2019', 2020, עמ' 21 סעיף 15

<https://tinyurl.com/ybe89ev6>

ראו הערא 13 עמ' 21 סעיף .12

בנוסף, בחרו ממשלה ישראל וגופי האכיפה להש��ע במנגנוןים כמו 'אכיפה מקדמת הסדרה'¹⁵, בעדרת 'מרחבי הסדרה' ו'מרחבים ייעודיים' בתוך גופי האכיפה. פעילות זו נקבעת על פי סדר העדיפויות של רשות הבדיקות ומשמשת לה "בוגרים מריצ... להגעה להסכם פינוי עם התושבים".¹⁶ על מנת לתת מענה לפעולות זו, נבנתה תוכנית עבודה ثنائية בשיתוף עם גורמי האכיפה, רשות הבדיקות והמשטרה. היחידה הארץית לאכיפת דין התחנון והבנייה (להלן: היחידה הארץית), הוועדה המרחיבת של אבו בסמה, סיירת ירקה ועם ברשות מקרען ישראל (להלן: רמ"י) הוקמו יחידות ייעודיות שהזוכרו לעיל למימוש התוכנית.

באמצעות צוים שיפוטיים, השתת קנסות מנהליים בסכומים גבוהים, נוכחות מתמדת של מפקחים וכוחות משטרת בשטח, ושימוש ברוחניים – תרמו גופי האכיפה להגדלת ממד ההפחדה והאיום על התושבים הבודאים להגעה להסכים עם רשות הבודאים, נגד רצונם. כמו כן, הפיעלו רשות המדינה מנגנון של אכיפה מוגברת שמטרתה מניעת בנייה ו"פylieha Teria" המאפשרת לרשות האכיפה להשתמש בכוח סביר על מנת לסלק את מי שבנה את ביתו מחדש או חזר לשטח ממנו פונה תוך 30 ימים מרגע ה"פylieha";¹⁷ ומנגנון של 'הסדרה תומכת אכיפה'- אפיק פועלה שהחל בשנת 2016, על פי פועלת מנהלת דרום בשיתוף עם רשות הבודאים לשם השלמת "תהליך ההסדרה" ללא צורך באכיפה.¹⁸

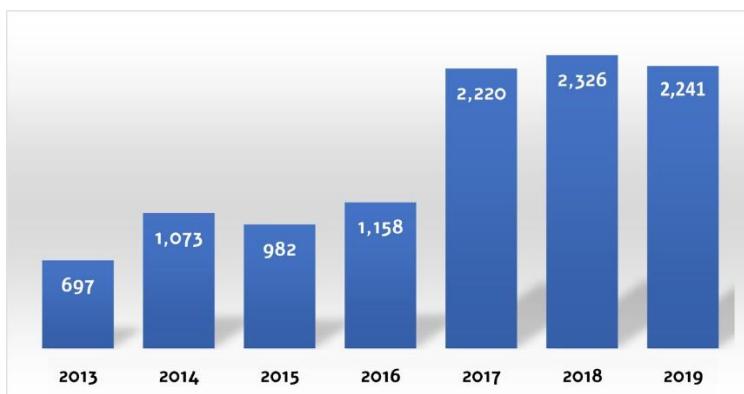
מן הנתונים הללו עולה כי על אף טענות רשות הבודאים כי היא אינה עוסקת בהריסות בתים ובבנייה של האוכלוסייה אותה היא גועדת לשרת, היא אכן לוקחת חלק מרכזי בהליך אכיפה ואף קובעת סדרי עבודה לגופי האכיפה השונים.

¹⁵ פורום דז'קים בנגב לשוויון אזרחי, "'משא ומתן' תחת אש: הרישת מבנים ככל מרוצי לנישול ורכוז הקהילה הבודאית בנגב', 2017, עמ' 20, <https://tinyurl.com/y4ctmaza>.

¹⁶ 7.

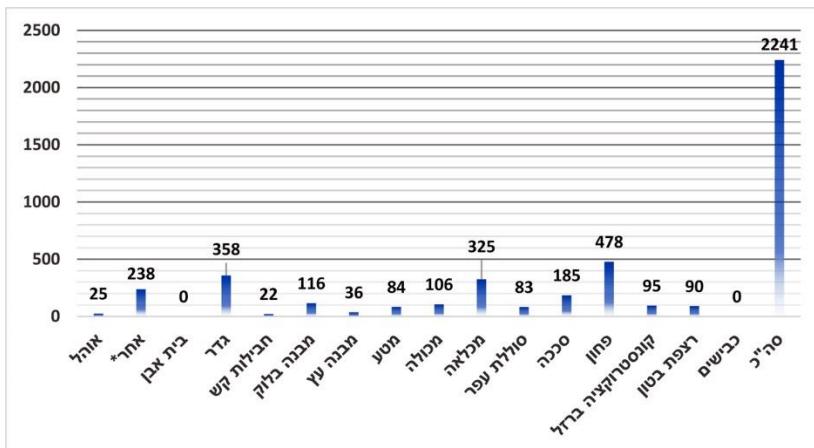
¹⁷ ראו העירה 13, נמל 20 סעיף 7.
פורום דז'קים בנגב לשוויון אזרחי, 'הרישת מבנים ככל מרוצי לנישול ורכוז האוכלוסייה הבודאית בנגב – נתונים עדכניים לשנת 2017', 2018, עמ' 5, <https://tinyurl.com/y3ujopqa>.
ראן העירה 15, עמ' 22.

תרשים 1 - נתוני הרישות מבנים ביישובים הבודאים בנגב, 2013-2019

על פי הנתונים המוצגים בתרשימים 1, מאז 2013 נרשמה עליה חדה במספר הרישות מבנים ביישובים הבודאים בנגב. במשך שש שנים בלבד, עליה מניין הרישות מ- 697 הרישות ב-2013, ל- 2,241 הרישות ב-2019 - עליה של כ- 221% בשיעור הרישות. בין שנות 2013-2014 גדל שיעור הרישות ב- 54%, מ- 697 הרישות ל- 1,073 הרישות מבנים ביישובים הבודאים בנגב. בשנת 2015, חלה ירידאה קלה של כ- 8.5% בكمות המבנים שנהרשו, אך ב-2016 נרשמה עליה של כ- 18% ומנין הרישות הגיע ל- 1,158 מבנים. בשנת 2017, נהרשו כ- 2,220 מבנים עם עליה של יותר מ- 90% בكمות המבנים שנהרשו לעומת 2016. בשנת 2018 חלה עליה של כ- 5% בהרישות המבנים בנגב ומנין הרישות הגיע לשיא של 2,326 מבנים. בשנת 2019 חלה ירידאה קלה במנין הרישות מהשנה הקודמת של כ- 3.6%, ונהרשו 2,241 מבנים. כלומר, בתקופה של שמונה שנים בלבד, נהרשו כ- 10,969 מבנים ביישובים הבודאים בנגב.

תרשים 2 – על פי סוג מבנה, 2019

תרשים מס' 2 מציג את סוג המבנים שנדרשו ביישובים הבודדים בשנת הנוכחית ומוסוג אוטם לפי סוג המבנה. מדובר בנתון שפורסם לראשונה בשנת 2016 אשר חושף את ההגדלה הרחבה שמענייקות רשות האכיפה בישראל למונח "מבנה". רשיימה זו מאפשרת לעיר את בנות המבנים ששימושו לצורכי חקלאות ומרעה, לבגון מבלאות ומטעים וחבילות קש שפוזרו, אשר הסתכמו בכ- 431 מקרים של פגיעה בחקלאות.

* על פי נתוני מנהלת דרום, "אחר" הינם מבנים שנחרשו תוך כדי הליר' אכיפתי (לא צו), הכוללים גם גרטאות, פאנלים סולריים, חומרן ציוד ובינה ועוד.¹⁹

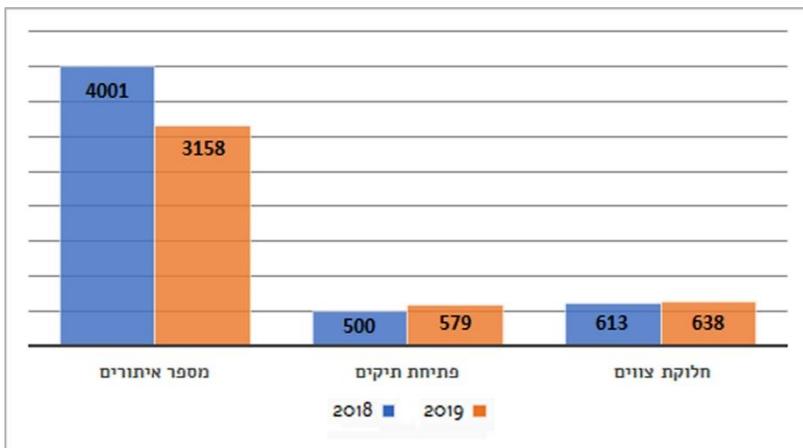
לראשונה בשנת 2018, פרסמה מנהלת דרום נתוניים לגבי מספר המבנים שייעודו למגורי ונהרסו ביישובים הבודאים בנגב. בשנת 2015, נהרסו 416 בתים מגורים ובשנת 2018, עלה המספר לכ- 604 בתים. לצערנו, בשנת 2019 בחרה מנהלת דרום שלא להعبر לידיינו נתונים לגבי מספר הבתים שנחרסו באותה השנה. אך אם נחבר את מספר האוהלים, בתי האבן, מבני הבלתיים, מבני העץ והփaconsים

¹⁹ מנהלת דרום לתיאום האכיפה של דין מקרקעין, 'שותק' לפורום דין-קיי: סיום שנת הعبادה 2018', 2019, עמ' 14; מנהלת דרום לתיאום האכיפה של דין מקרקעין, 'סיכום שנת הعبادה 2019', 2020, עמ' 14 סעיף 6, <https://tinyurl.com/yhe89eq6>

שנהרטו – נגיעה לכ- 655 מבנים שנהרטו ואנו משערים כי ייעדו למגורים - עליה של כ- 8% לעומת שנה 2018.

בשנת 2018, בחלוקת מהנישואין הממשלתי להוציא אל הפועל את תיקון מס' 116 לחוק התכנון והבנייה (המכונה חוק קמינץ)²⁰, נקבע לשימוש שגרתי אחד הכלים הטכנולוגיים מבית חברת Simplex²¹ למיפוי ומודול תלת-ממדי. חברת Simplex זכתה לפני כשנתיים במכרז של משרד האוצר, שבחוסתו פועלת היחידה הארץית, לחמש שנים ובתחלת שנת 2018 החלה החברה לעבוד גם בנגב. בעורף עבודותיה, משתמשת החברה בטכנולוגיה חדשנית לפענוח חריגות בנייה. באמצעות מערכת צילום ייחודית (שמשקלה מאפשר התקינה על כל kali טיס), היא אוספת מידע על כל שינוי בבניה ביישובים הבודדים בנגב והוא מعتبرה לרשותה(acquisition) השונות.²² בשנת 2019, בוצעה הרחבת אפשרות הצילום והפענוח של המערכת Simplex לשטחים המזרחיים של הנגב.²³

תרשים 3 – נתוני תפוקה של צוים מנהליים ממערכת 2018-2019

בשנת 2018 נפתחו כ- 500 תיקים, וחולקו כ- 613 צוים מנהליים, שהם תוצר של למעלה מ- 4,000 סיורי איתורים שביצעה Simplex בשם הנגב. כאמור, בשנת

²⁰ ראו העירה 5, תיקון מס' 116, התשע"ד – 2017.

²¹ Simplex Mapping Solutions Ltd, <https://www.simplex-mapping.com/>

²² מגן רשות, 'מהפכת התחלת מידת סימפלקס', פברואר 2018, עמ' 2-3.

²³ ראו העירה 13, עמ' 21 סעיף 17.

במות התקיימים שנפתחו היוottaה כ-12.5% מכלל האיתורים שבוצעו על ידי Simplex²⁴. בשנת 2019, נפתחו פחות סיוורי איתורים (3,158 במספר), אך נפתחו 15.8% יותר תקדים (579) וחולקו יותר צוים מנהליים 638 צוים.²⁵ כלומר, בשנת 2019 חלה עלייה של כ-4% בכמות הצוים שהולקו לעומת שנת 2018, ואלו היו כ-20.2% מכלל האיתורים – עלייה של כ-5% בשיעור האיתורים לעומת שנת 2018.

על פי נתוני מנהלת דרום, במות כוח האדם הקיימת של המפקחים היא זו שאינה מאפשרת לטפל בכמות האדרה של חומר המופק באיתורי Simplex, וזה מה שਮונע הנפקת תקנים מנהליים נוספים.²⁶ השימוש באמצעות טכנולוגיות מתקדמות נגד אוכלוסייה מוחלשת ודلت אמצעים, מගביר את תחושת הייאוש והנכור בקרב התושבים הבדואית בנגב, שרובם בכולם מוגדרים על ידי רשות המדינה כ"ערבייני" בניה, שהוא שאין להם כל דרך לקבל התיاري בניה. אם בעבר היו התושבים ביקורים בלתי פוסקים של מפקחים וכוחות משטרה על הקרקע, היום הם גם נתונים גם ל刻苦 מהאוויר.

יש לציין כי ברחפניהם מותקנות מצלמות המשלבות יכולות עיבוד וידאו מתקדמות, הכוללות גם זיהוי אוטומטי של פנים, זהויות רישיון, ואפשרות לניטוח מספר וב של משתמשים. כך הופכים הרחפניהם לאמצעי מעקב חרודני במילוי, המסוגל לאסוף מידע רגיש ולארוך זמן – ללא קשר לתנאי מג האוויר. לעיתים, גודלים של הרחפניהם בשילוב עם הגובה בו הם טסים מנסה על הציבור לדעת היכן ומתי נעשה תיעוד על ידם – דבר המגדיל באופן משמעותי את הפגעה בזכותו לפרטיות.²⁷ במאבק כוחני בין אזרחים נטולי אמצעי הגנה אפקטיביים מול המשל וזרועות האכיפה השונות, נדמה כי יש מקום לשאול האם לעשות שימוש באמצעים שעולים לגורם לנזק נפשי, כלכלי וחברתי אשר יפגעו באוכלוסייה הבדואית בנגב.

2.2. הריסות 'יזמות', 'עצמיות' ו'תוך כדי הילך'

²⁴ ראו הערתा 13, עמ' 19.

²⁵ ראו הערתा 24.

²⁶ ראו הערתा 13, עמ' 22 סעיף 21.

²⁷ משרד המשפטים, החלטת ממשלה, הרשות להגנת הפרטיות, 'היבטי פרטיות של שימוש ברחפניהם', 2018,
<https://tinyurl.com/yakamwjc>

ה里斯ות ביישובים הבודאים בגין מסוגות על ידי הרשויות בהריסות 'יזמות', הריסות 'עצמיות' והריסות 'תוך כדי הליר'. מקור סיווג ההבדלים בין סוגי ההריסות הינו הגורם המבצע את ההריסה והתוקף החוקי שלה.²⁸

הריסות 'יזמות' מוצאות לפעול על ידי גורמי האכיפה השונים, באמצעות צו הריסה ובמסגרת ימי הריסה מרחכדים. בדרך כלל, מדובר בשירותה ארוכה של עשרות שנים צוות הכללים פקחים וכיוזת משטרת יחידת יואב ושל משטרת 'בחוליה' (רגליה). לחוב, באשר מדובר בהריסות נקודתיות, בוחות הריסה מגעים ללא הودעה ובשעות הבוקר המוקדמות באשר הנשים נמצאות לבד בבית. במידה ותוכננו הריסות ביישובים נוספים לאותו יום, הגיעו גזולים יותר אל הכפר או העירה. כל פעולה מכילה כלי רבם ועשורת אנשי אכיפה.

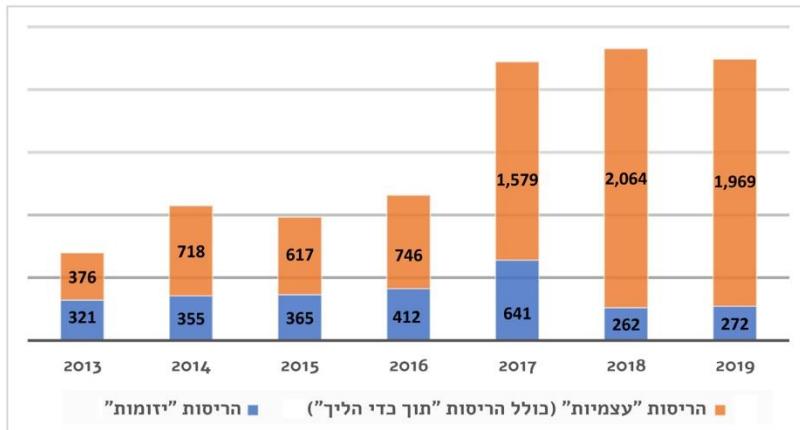
הריסות 'עצמיות' מבוצעות על ידי בעלי המבנים עצםם, לאחר שהווצה צו הריסה. מנהלת דרום מגדרה הריסות 'עצמיות' בתוצאה ישירה של "פעולות הדברים וחקרות של [יחידת] יואב".²⁹ הגדירה זו הינה תמורה, היות וחקרות ופтиחת תיקים אין פעולות הדיברות. להפר, הנוכחות של בוחות משטרת והפחד מסנקציות פליליות שניית להטיל על בעלי המבנים יוצאה טראומה גדולה אצל התושבים הבודאים. הרצון להימנע מטראומה זו; האפשרות להציג את הצד האישית וחומרה הבניה בהריסה מבוקרת; איזומים מצד הרשות שיתבעו מן הבעלים את עליות הריסה ועוד – הן רק חלק מהסיבות להריסות 'עצמיות'.

במניין ההריסות 'עצמיות' נכללות גם הריסות 'תוך כדי הליר', המוגדרות גם הן כתוצר של פעולות 'הידיבות' וחקירות של יחידת יואב – אך אלו נעשות בטרם קיבלו בעלי המבנים צו הריסה.

²⁸ לкриאה נוספת נסفة ראו: פורום דז-קים בגין לשווין אזרח, 'מנגןן של נשלול והפছדה: מדיניות הריסות מבנים ביישובים הערבים בדואים בגין', 2019, עמ' 17-20.

²⁹ ראו העלה, עמ' 13.

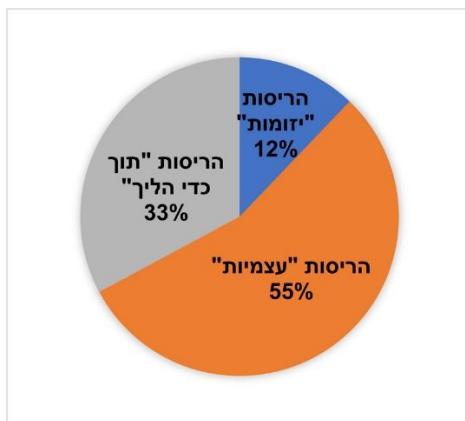
**תרשים 4 – הריסות 'עצמיות' (כולל הריסות 'תוך כדי הליר') לעומת הריסות
'יזומות', 2013-2019**

במאות ההריסות ה'עצמיות' עלה מ- 1,579 הריסות ב-2017, ל- 2,064 ב-2018 - עלייה של כ- 31%. בשנת 2019, נרשמה ירידה קלה במנין ההריסות 'עצמיות' של 95 מבנים. בין השנים 2013-2017 נרשמה עלייה במנין ההריסות ה'יזומות', אך בשנת 2018, במאות ההריסות ה'יזומות' ירדה באופן דרמטי מ- 641- 262 הריסות. מגמה זו נמשכה גם בשנת 2019, כאשר כ- 88% מ- 88% מן ההריסות (9) נהרסו באופן עצמאי על ידי בעלי המבנים, וב- 272 מבנים נהרסו על ידי הרשויות.³⁰

³⁰ עיבוד נתונים של הנהלת דרום בעקבות בקשות חופש מידע של פורום דו-קיום בגין לשוני אדרחי.

תרשים 5 – שיעור הריסות ' עצמאיות ', 'יזומות' והריסות 'טור כדיליר', 2019

בשנת 2019, מספר המבנים שנחרשו על ידי הרויות בהריסות 'יזומות' עמד על 272, ואלו היו כ-6% מ-12% מסך ההריסות. שיעור הריסות שבמבצעות על ידי בעלי המבנים ('עצמאיות'), **לא הריסות 'טור כדיליר'**, הגיע ל- 55%, כ-1,233 מבנים. בשנת 2019, גדל שיעור ההריסות 'טור כדיליר' מ-25% ב-33% בשנת 2018, ל- 33% בשנת 2019 (736 מבנים שנחרשו על ידי בעלים בטרם הוצאה הרישה) – עלייה של 8% בשנה אחת בלבד.³¹

נתונים אלו מעידים על החרפה בעמדת השלטונות ועל הגברת החלץ על התושבים באמצעות נוכחות מתמדת של גורמי האכיפה בסירותים,ימי הריסות, חלוקת צוים, איום בקנסות, צילום אוירי בעזרת רחפנים, וביקורים חוזרים ונשנים של נציגי הרשות לפיתוח והתיישבות אשר מפעילים לחץ מתמיד על האזרחים הבודדים בגין על מנת לכפות עליהם מעבר מהכפרים הבלתי-monicrim לעיריות והכפרים המוכרים על ידי המדינה.

3. הדחת האזרחים הבודדים מהליך קבלת החלטות בעניינים

מדיניות המדינה כלפי הבודדים באה לידי ביטוי לא רק בהריסות בתים והניסיון לנשל אותם מאדמותיהם, אלא גם בעובדה שהיא אינה מתיחסת אליהם בכלל אדרחים שווי מעמד. אחד הביטויים המרכזיים לכך היא שבחונה משאר אזרחי

³¹ ראו הערא 13

ישראל, היחסים בין התושבים הבודאים לבין מערכות ורשותות המדינה מתקדים בתיווך של מוסדות ייחודיים שהוקמו על ידי המדינה אף ורק לצורך זה. במשר רוב שנות המדינה, לא היו לאזרחים הבודאים בגין מוסדות שלטון מקומי עצמאיים, ובכפרים הבלתי-מוסכרים אין מוסדות אלא גם היום.³² הביטוי הבולט ביותר לאי-השוויון הוא הקמת רשות הבודאים, "గורם שחזנו העיקרי הוא לעשות ההפר ממה שהוא אומר"³³ וממנה על הסדרת ענייניהם של הבודאים בגין ביישובים המוסכרים והבלתי-מוסכרים אחד.

לאחר סיום המשטר הצבאי ב-1966, הועברה האחוריות על ענייני הבודאים ממשרד הביטחון והצבא לוועדות השירותים בכנסת. ועדות אלו הופקו בעיקר על נושאים שבד"כ היו מטופלים על ידי משרד הממשלה השוכנים, כגון: תכנון ובינוי, מים, בריאות, חינוך וקשר ישיר עם האוכלוסייה. בראש ובראשונה, התמקדו הוועדות בתכנון מדיניות של נישול, ריכוז והעברת התושבים הבודאים לתוך הערים שהוקמו על ידי הממשלה.³⁴

בעוד שועדות השירותים בכנסת היו אחראיות לקביעת מדיניות, הנהול השוטף של ענייני האזרחים הבודאים בגין רוכז בידי מינהל מקרקעי ישראל ("ממ"י"), ביום רם", שהוקם ב-1960 באגף בתוכו משרד החקלאות ופיתוח הכפר (להלן: משרד החקלאות). ב-1986, הפכה ממ"י למוסד השולטני המركזי לענייני הבודאים והוקם בתוכה גוף הנקרא 'министר הבודאים' (או בשמה המלא, 'המינהלה לפיתוח הבודאים'). מינהלת הבודאים הוקמה לצורך ניהול משא ומתן, לבארה, עם תושבים בודאים שהגיעו לידיות על קרקעות בגין, אך במהלך השנים הפכה לגוף הממשלתי העיקרי שrico' את כל הסמכויות הקשורות לבודאים באזרור – בינהן גם סמכויות תכנון, הסכמי קרקע, הקצאות מים, שירותי בריאות ועוד.³⁵ באותה תקופה, כל תקציבי הממשלה עברו האוכלוסייה הבודאית בגין, כולל תקציבי הרשויות הבודאיות, הועברו באמצעות מינהלת הבודאים ולא באופן ישיר על ידי המשרדים השונים – כפי שהיא נהוג בכל מקום אחר בארץ.³⁶

³² שלמה סבירסקי ויעל חסן, 'ازרחים שкопים: מדיניות הממשלה כלפי הבודאים בגין', מרם א/ה, עמ' 2005.

<https://tinyurl.com/ycm5hf3j>, 13

³³ זה נא, 'לשם את העקבות? יותר חשוב לשטח בתים ביישובים הבודאים', שיחה מקומית, 13 במאי 2020,

<https://tinyurl.com/ybz5q9z9>

³⁴ ראו הערת, 32, עמ' 14-15

³⁵ ראו הערת, 34

³⁶ ראו הערת, 34, עמ' 15-16

יחד עם ממי", עברה מינהלת הבודאים להיות כפופה למספר רב של משרדי ממשלה (משרד הבינוי והשיכון; המשרד לתשתיות לאומיות; משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה; וחוזר חיליה – למשרד הבינוי והשיכון). מרבית השנים היה זה אריאל שרון שdag להעביר את ממי' ממשרד למינימן ובין שרי מפלגת הליבוד, וכפועל יוצא גם את מינהלת הבודאים.³⁷ לעומת זאת היו הש寥ות רבות בכל הנוגע לקביעת המדיניות בנושאים השונים, כך שהבודאים כמעט ולא נכללו בהליך קבלת החלטות בעניינים.

3.1. הרשות לפיתוח והתיישבות הבודאים בנגב (רשות הבודאים)

בשנת 2007 הוחלט על הקמת רשות להסדרת התיאשבות הבודאים בנגב, במשרד הבינוי והשיכון (החלטה ממשלה מס' 1999).³⁸ יעוד הרשות היה בעיקור הסדרת תביעות בעליות על הקרקע, הסדרת מגורי קבוע ותשתיות, סיוע בהשתלבות בתעסוקה, ותיאום שירותים חינוך ורווחה. כתוצאה החליטת הממשלה ³⁹, 3,707 והמלצות ועדת פראור,⁴⁰ הוקם במשרד ראש הממשלה 'מטה ליישום הסדרת התיאשבות הבודאים בנגב' (שונה ב-2012 ל'מטה היישום להתיאשבות ופיתוח כלכלי של הבודאים בנגב').⁴¹ מטה היישום היה אמור לעובד יחד עם הרשות להסדרה בכדי להביא לידי לביצוע המהיר ביותר של תוכנית פראור. למעשה, כאשר הוקפהה התוכנית, הועברו כל הסמכויות לרשות להסדרה לשמה בנגב, במשרד הבינוי והשיכון.⁴² בשנת 2014, שונה שם הרשות להסדרה לsuma הנוכחי, וזה הפכה ליחידת סמך במשרד החקלאות.⁴³ בנוספ', הורחבו סמכויותיה לטיפול גם בנושאים חקלאיים וככלכליים ובוטל מטה היישום – כך שככל הסמכויות הועברו לידי משרד החקלאות.⁴⁴

³⁷ ראו הערא .36

³⁸ ההחלטה ממשלה מס' 1999 מיום 15.07.2007, 'הקמת הרשות להסדרת התיאשבות הבודאים בנגב', <https://tinyurl.com/ycoh3rqg>

³⁹ ההחלטה ממשלה מס' 3707 מיום 11.09.2011, 'דו"ח ה策ות הבינמשרד ליישום המלצות הוועדה להסדרת התיאשבות הבודאים בנגב - המשך הדין והעברת שטח פועלה ממשרד' <https://tinyurl.com/y8r3lobv>, 2012

⁴⁰ עדאלת – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל, 'תוכנית פראור', <https://tinyurl.com/yclkhpn7>

⁴¹ ההחלטה ממשלה מס' 5110 מיום 20.09.2012, 'שינוי שם המטה ליישום הסדרת התיאשבות הבודאים בנגב', <https://tinyurl.com/y9je8r7c>

⁴² ראו הערא .38

⁴³ ההחלטה ממשלה מס' 1986 מיום 21.08.2014, 'שינוי שם הרשות להסדרת התיאשבות הבודאים בנגב ומעמד מינהלה והתאמת תקנות התקציבי', <https://tinyurl.com/y8do6zrx>

⁴⁴ ראו הערא .1-4, סעיפים 43

בשנת 2015, התמנה ח"כ לשעבר אורי אריאל (הבית היהודי) לשר החקלאות וכיון בתפקיד עד להטפחותו בנובמבר 2019. בזמן כהונתו נהרסו בערך 8,972 מבנים ביישובים הערבים בדואים בנגב. י"ר המועצה לכפרים הבלתי-מוסרים (להלן: המועצה האזרחית לכפרים הבלתי-מוסרים), מר עזיה אלעטם, אמר בתגובה להודעה על התפוחתו של אריאל כי: "תקופתו כשר החקלאות הייתה התקופה הקשה ביותר במיגור הבדואים... המטרה שלו היא לכובץ את הבדואים במינימום שטח ולא לתת להם שירותים...", מדיניות שראה באזרחים הבודאים כאויבים.⁴⁵

הגופים הייעודיים הללו לא נחלו מעולם על ידי אנשי הקהילה וגם מרבית המעסקים בהם הגיעו מחוץ לקהילה הבדואית בנגב. ביום, מתוך 14 בעלי תפקידים הנהלה ברשות, ישנו רק עובד בדואי אחד, שמנהל את אגף חברה וקהילה, וכל שאר בעלי תפקידים הם יהודים – כולל ראש הרשות, יאיר מעין.⁴⁶ בעוד שרשויות הבודאים מנסה להציג עצמה לבאורה כמו שפועלת למען הקהילה הבדואית, היא לוקחת חלק נבדק בנסיבות המדינה לנשל את הבודאים מأدמתם ובהריסות בתיהם. בעזרת "משא ומתן" כוחני ואלים ולא כל אפשרות להכרה רשמית בכפרים, מנסה רשות הבודאים לכפות על חברי הקהילה לעבור ליישובים המוכרים ולוותר על תביעות הבעלות שלהם לקרקע.

התבטאותיו של ראש הרשות יאיר מעין לאורך השנים לפני האוכלוסייה שהוא אמרו לשרת, מעידות על מדיניות הנישול שmobilia רשות הבודאים. במהלך דיון בוועדה המחווזית לתכנון ובניה (מחוז דרום) נשאל מעין לגבי הסכמתם של תושבים לעبور לשכונה חדשה המתוכננת להיבנות באחת הערים. בתגובה, מעין הודה כי מעולם לא נתקבלה הסכמה בינה אמיתית של האוכלוסייה הבדואית בעבר, ושזו תוצאה של איוםם וחולקת צוו הрисה שנעשו להפעיל לחץ⁴⁷ בך שישיכמו לעبور למקום מושבם הנוכחי ולמעשה, לוותר על אדמותיהם.

בחולק מתוכנית החומש של רשות הבודאים, פועלים גורמי האכיפה לפיתוח תיוקים שיפוטיים כנגד מבנים ביישובים אחרים הרשות מבקשת לפנות. בעזרת מעורק' אכיפה מקדמת הסדרה', נפתחו במחצית הראשונה של 2019 יותר מ-833.

⁴⁵ משה פריאל, 'השר אורי אריאל התפטר - ובנגב ממש לא מצטערם', בermal News באר שבע והנגב, 10 בנובמבר 2019, <https://tinyurl.com/y8v8zogm>, 2019

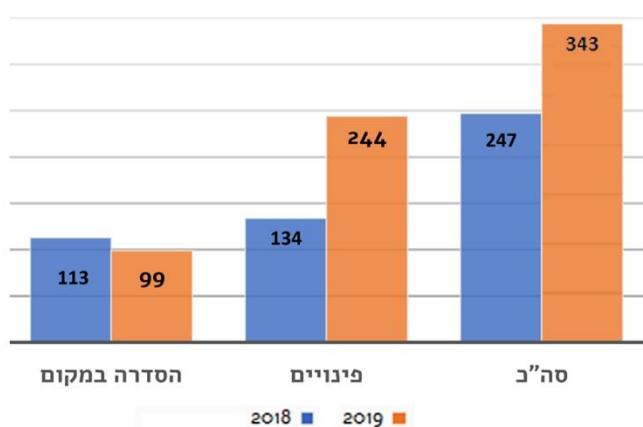
⁴⁶ הרשות לפיתוח והתיישבות הבודאים בנגב, 'אודות', אתר השירותים והמיעד המשולט, 2017, <https://tinyurl.com/yagsc9g5>

⁴⁷ מתוך דיון ב민הלה התכנון, ועדת מהחזית דרום, 06 בינואר 2020.

תיקים משפטיים על כ-4,041 מבנים.⁴⁸ כפי שצווין, מערך זה פועל על פי התייעדוף של רשות הבדיקות ובמסגרת תוכנית עבודה שנתית עם גורמי האכיפה והמשטרה, כאשר בכל הפעולות הללו מעורבת גם יחידת המודיעין של יחידת יואב.

בשנת 2019, נפתחו ביחידת יואב 547 תיקי חקירה ובهم נחקרו 523 תושבים בדואים. בתוך כך, 361 מבנים נהרסו בטרם הוצאה צו הריסה ועל ידי בעלי המבנים עצמם.⁴⁹ באותה שנה, נילה יחידת יואב שלוש תביעות נגד אזרחים בדואים להשבת עליות ההריסה – מנגנון נוסף המטל מורא על משפחות שחgam כך אין ידן מ shotgun לבליית ומאלץ אותן להרשו את ביתיהן בעצמן. למשל, בכפר הבלתי-מורכ אל-עריאג'יב (ראו סעיף 4.1. עמ' 23) דרשו המשפחות לשלם למدينة סכום של כ- 1.3 מיליון שקלים בגין עליות הפינוי⁵⁰ והענין תלוי ועומד בביית המושפט העלויון. כפי שצווין לעיל, פעולות אלו נערכו לכפות "הסכם" של התושבים הבדואים, כאשר הדוח השנתי של הנהלת דרום מציג זאת כ"שיתוף פעולה" או תוצאה של "תהליך הדוק ואינטנסיבי של הידברות".⁵¹

תרשים מס' 6, פינאים מול הסדרה במקום, 2018-2019

⁴⁸ ראו הערתא, 13, עמ' 17 סעיף .3

⁴⁹ ראו הערתא .48

⁵⁰ אלמוג בן זכרי, ' שישה תושבי אל-עריאג'יב ישלו למדינה 1.3 מיליון שקלים בגין הריסת כפרם', הארץ, <https://tinyurl.com/yah68nww>, 06.08.2019

⁵¹ ראו הערתא, 13, עמ' 18

על פי תרשימים 6, בשנת 2018 חתמה רשות הבודאים על 247 "הסכםים. מתוכם, 113 היו הסכמי 'הסדרה במקום' ולא פינאי, ו-134 הסכמים שכפו פינאי של התושבים ממש מקום יישובם הנוכחי.סה"ב נחתמו כ-343 "הסכםים" בשנת 2019, גידול של ב-38.9% מהשנה הקודמת. מספר הפינויים ב-2019 עלה באופן דרמטי ב-82%, ו"הסכםים" שנחתמו על 'הסדרה במקום' שלא מצריכה פינאי של תושבים ירדו ב-12%.

נוהל זה של 'אבייה מקדמת הסדרה' מתרברר באלים עוד יותר בבחינת המקורה של אם אל-חיראן.⁵² בשנת 2017 מאות שוטרים חמושים נכנסו לבכפר הבלתי-מורכ במטרה להרוויש שישה מבנים. במהלך הפשיטה, תושב הכפר יעקב אבו אלקיעאן נהרג מירי כוחות המשטרה השונים אשר פעלו בכפר באותו לילה.⁵³ חודשיים לאחר מותו של יעקב, התאחדו המגעים בין נציגי התושבים לשות הבודאים וב-10 באפריל 2018, נחתם הסכם מסגרת בין שני הצדדים הקובל ע"י הם עברו לעיריה חורה וירשו את בתיהם בכפר. במקביל, נחתם הסכם נוספת עם התושבים בו נכתב בפירוט מה יקבלו מן המדינה.⁵⁴

באوتה שנה, הגיעו תושבי הכפר עתיות לבג"ץ נגד שר האוצר, שר החילאות, ראש רשות הבודאים ומדינת ישראל; בעונגה כי ההסכם הנוסף מפלה ואינו שוויוני. הפרקליטות, בתשובתה לעתירה שהוגשה בפני לבג"ץ, טענה כי יש לבטל את ההסכם הנוסף, שכן ליאיר מעין י"ר רשות הבודאים שחתם עליו, אין כל סמכות לעסוק בנושאים של חלוקת קרקע.⁵⁵ בסופו של דבר, המדינה הסכימה להכיר בהסכם זה אך תחת תנאים מסוימים. בפסק הדין שנutan לבג"ץ בפברואר 2020, צינה השופטת דפנה ברק-אה"ז "א-נחתת מאופן הטיפול בסוגיה הרגישה של מעבר תושבים מואם אל-חיראן ליישוב חורה, כפי שהיא עולה מן הפירוט העובדתי בתגובה המקדמית של המדינה עצמה".⁵⁶

⁵² לקריאה נוספת: פורום ד"ק יומם ב Gangge לשוניין אדרחי, 'על המפה - אם אל-חיראן', <https://tinyurl.com/y9pue9w9>

⁵³ יהושע (ג'וש) ביביני, 'שנתים וחצי אחריו: פורום תיעוד חדש מהתקירית באום אל-חיראן', הארץ, 03 בפברואר 2019, <https://tinyurl.com/y8gga3ya>

⁵⁴ קלמן בלטקביד, 'הפרקליטות מצהה: על שקרים, על הסתרת עדויות מבג"ץ ועל הסכמים שלא ציריך לקיים', מעריב, 06 ביולי 2019, <https://tinyurl.com/y2s8bz2g>

⁵⁵ ראו הערה .52

⁵⁶ ראו הערה .54

4. נפרים בסכנת הריסה ופינוי מיידי

אי-הכרה של המדינה בכפרים הבלתי-מוסכמים בגין מהוות לא רק החלטה להימנע מפיתוחם, אלא גם הפרה בוטה של זכויות אדם בסיסיות, ביניהן גם זכויות התקנון.⁵⁷ כאמור, ההחלטה אם להכיר ביישוב או לא הינה, בדרך כלל, החלטה פוליטית – ואני קשורה באמות מידה תכנוניות בלבד. באזוריים בהם נמצאים כפרים בדואים שהמדינה מסרבת להכיר בקיומם, הוקמו במהלך השנים יישובים יהודים רבים – בחלוקת מתיוגרים מספר מועט של תושבים. למדיניות זו השלכות מרוחיקות לבת, המונעות מתחשבים הבלתי-מוסכמים בגין שירותים זכויות בסיסיות ומעמידות אותן תחת איום מתמיד של הריסה, נישול, ומעבר בכךיה מאדמתם ואל העיירות המוכרות.⁵⁸

דוגמאות לכפרים הסובלים מנהת זרועם של רשות הבדיקות וגופי האכיפה יש למזכיר. בחרנו להביא לפניכם בדו"ח זה מספר נחקרים הנמצאים בסכנת איום מיידי. עקב הליכים שונים אותם מקדמת המדינה.

4.1. אל-ערקיב

על הכפר הבלתי-מוסכם **אל-ערקיב**⁵⁹ בתבוננו נרחבות בדו"ח הקודם, יוני 2019.⁶⁰ הכפר הוקם עוד בתקופה העות'מאנית, על אדמות שרכשו תושבי הכפר באותו התקופה ממפעחת אל-עקובי. בשנת 1953, ציווה המושל הצבאי על תושבי הכפר לפנותו באופן זמני, בטענה כי המדינה זקקה לשטח לקיים אימונים צבאיים – אך לבסוף אסרו השלטונות על התושבים לשוב אל הכפר. אדמות הכפר נרכשו על פי חוק רבייה מקרען 1953, אך אנשי הכפר לא ידעו על כך כלל. במהלך השנים לא ניתקו התושבים קשר עם כפרם ואדמתיהם, הם המשיכו לעבד את שדותיהם, לרעות את עדריהם בשטח הכפר ולקבור את מותיהם בבית הקברות של המשפחה, ובמהלך שנות ה-70 הגיעו תושבי הכפר לתביעות בעלות על קרקעם של המשפחה לפקoid

⁵⁷ במקומות מתכנים למן זכויות תכנון, 'הכפרים הלא-מוסכמים בגין: הכרה ושווין זכויות', קובץ מסמכים המוגש לוועדה להגשת מדיניות להסדרת התיישבות הדואים בגין בראשות אליעזר גולדברג, שופט בית המשפט העליון (בדיון), 2008.

⁵⁸ ראו הערה <https://tinyurl.com/y7wultre>, 2008.

⁵⁹ לкриאה נוספת נספה ראו: פורום דז-קים בגין לשווין אזרח, 'על המפה - אל-ערקיב',

<https://tinyurl.com/ycd6my46>

⁶⁰ ראו הערה 28, עמ' 21-22.

ההסדר. ביולי 2010 נהרס הכפר כולה על ידי המדינה, ומאז שבו כוחות האכיפה והרסו אותו עוד ב-175 פעמיים.

בשנת 2018, נאסר מנהיג הכפר, שייח סיאח אבו מדייעם אלטורי באשמהת 19 סעיפים של הסגת גבול, 19 סעיפים של כניסה בלתי חוקית לקרונות ציבוריות ועוד. הוא נידון ל-10 חודשים מאסר בפועל, חמישה חודשים מאסר על תנאי וכנס בסך 36 אלף ש". לאחר שחרורו המוקדם של השיח מהכלא בקי"ז 2019, המשיכו רשות האכיפה והמשטרה להטריד את תושבי הכפר הבלטי-מורכ אל-ערabi. מפקחים של הסירות הירוקה, מלאוים בשוטרים יהודית יואב, הגיעו למקום על בסיס يومומי, הטרידו את התושבים, החרימו וכוש בili שהיה בידם צו (מזרדים, ביסאות, עזקב שנועד לשאיית מים מן הבאר שבכפר, כל מטבח ועוד), ביצעו מעצרים של נשים וקטינים ואף עיבבו לחקירה שני פעילים של הפורום ששחו במקום מתוך הבעת סולידריות עם תושבי הכפר.

ההטרדה הבלטי פוסקת של שייח סיאח ומשפחתו בגין עברות על השגת גבול וקביעת עונשי מאסר לעבירות אלו, היא ניסיון של הרשות לפגוע במאבק הבלטי-אלים של התושבים ולסליקם מאדמותהן ההיסטוריות, כל זאת בעוד המשפט הנוגע לבעלויות על הקרקע עדמו מתקיים. המאסר של שייח סיאח בגין עברות על השגת גבול וקביעת עונשי מאסר לעבירות אלו עלולה להוביל לקרימינליזציה של מאות אלפי אזרחים בדואים בגין שהינם בעלי מעמד דומה.

4.2. ואדי אל-ח'יל

ואדי אל-ח'יל נמצא בצדוד לבפר המוכר [אם בטין](#)⁶¹ ומצפון מזרחה לו סמוך לצמת שוקת. תושבי הכפר נמצאים במקומות מושבים ועד טרם הקמת מדינת ישראל ולאחר מכן TABIOT בעלות על הקרקע. בחלק מנישוין המדינה לכפות על האוכלוסייה הבדואית בכפרים הבלטי-מורים מעבר לישובים המוכרים, מקומות מגורים מס' תובנויות, וביניהן הארכת' 'כיביש חוצה ישראל' לכיוון דרום (כיביש 6). תוכנית זו אושרה בשנת 2010 ובשנת 2019 החלה חברת 'חוצה ישראל' בbijouzu דרוםית לצמת שוקת. תוארי השטח והמרחבים הפתוחים בנגב סביר באר-שבע וմבאר-שבע לכיוון דרום אפשרים תכנון מיטבי של מסלול ההארכה כדי להמנע, ככל האפשר, מהעברת אוכלוסייה גדולה בכביש. למורת זאת, המדינה ראתה לנכון להאריך את הכביש

⁶¹ לקריאה נוספת וראו: פורום דו-קיום בנגב לשווין אזרחי, 'על המפה - אם בטין', <https://tinyurl.com/ydx22bnd>

דרומה דרך שטח המאוכלס ביותר מ- 1,000 תושבים בדוים, ביניהם תושבי ואדי אל-מלח.

לדברי התושבים בכפר, לפניו השנה הגיעו נציגים של חברת 'חוצה ישראל' לכפר במטרה לנחל משא ומתן עם המשפחות שמייעדות לפניו, אך רשות הבודאים טענה בפני האזרחים כי המשא ומtan יעבור דרכها בלבד. בינואר 2020 נשלחה התראה נוספת מטעם רשות האכיפה לתושבים המורה להם להתפנות וב-21 לפברואר, חלקם זומנו לחקירה.

תושבי הכפר מבקשים פתרון קבוע הכלול הקמה של שכונה חקלאית בעירה אֵל-גִּיאָה, שם יש להם אדמות, אך רשות הבודאים מסרבת לטפל בעניינים זה חדשים ארוכים. למרות שהארכת בעיש 6 נמצאת בהליקים מתקדמים, רשות הבודאים לא מצאה לבונן להביא בפני התושבים פתרון הולם, דבר העולם להוביל לכך שהם ידרשו להרוו את בתיהם ולעboro אל מחוץ למתחם הבביש ולאחר מכן יתכן ויאלצו לעBOR שוב לטור את הערים. ביום, נמצאים התושבים במגעים עם עורכי דין פרטיים לטיפול במצבם.

4.3. ראם ג'ראבא

ראס ג'ראבא הינו כפר היסטורי הנמצא מזרחית לדימונה ובטור שטח השיפוט של העיר. בכפר מתגוררים כ-600 תושבים. משפחות הכהן חי באדמות עליה נמצאת כיום העיר דימונה, וככל שההתפתחה העיר – מחקו המשפחות מקום בו הן חיות ביום. עם זאת, האזרחים הבודאים אינם רשומים כתושבי דימונה ואינם יכולים להצביע בבחירות המקומיות או לקבל שירותים והטבות מס כמו יתר תושבי העיר.

במרץ 2018, החלו תושבי הכפר לקבל מכתב אזהרה מעיריית דימונה, אשר מתכוננת להקים שכונה חדשה (מתחם רותם) על בתיהם. בסוף יוני 2019, קיבלו כל הבתים בכפר צווי סילוק ופינוי (סה"כ כ-95 צוים) מרמ"י. מאז, תושבי הכפר מצויים בהליקים משפטיים. ארוגן עדالة - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (להלן: עדالة)לקח על עצמו את ההגנה המשפטית והמוסעת האזרחית לכפרים הבלתי-ਮוכרים תומכתenganeshi הכהן ציבורית, על מנת לדוחות את גירושם מאדמותיהם ההיסטוריות.

מצידם, מוכנים אנשי הכהן להתפשר, הם מבקשים שייכרו בהם שכונה ייחודה בתחום דימונה שתאפשר להם להמשיך ולקיים, במידה מסוימת, את אורח חייהם

המסורתית. רשות הבודאים מבקשת להעבירים באופן מיידי לכפרים **גדר אס-סָרֶךְ**⁶² ו**אבו תַּלְلֵ אַש-שָׁהָבִי**⁶³ – אך התושבים מתנגדים למעבר בטענה שמדובר במעבר לאדמות של משפחות אחרות יש זיקה אליהן.

בתמונה: הכפר הבלתי-موכר ראמס ג'ראבא. צילום: אייב טמדלה, אוגוסט 2019

4.4. אל-בקיעעה

אל-בקיעעה נמצאת צפונית לעיר ערד ולה 18 מקבצים של משפחות אשר מוקמו באזור בהוראת המשטר הצבאי עוד בשנת 1952 - במקור, נקרו התושבים מאדמתיהם באזור דימונה. בכפר מתגוררים כיום כ-1,000 תושבים. אזור אל-בקיעעה הוא בעל ייעודי תכון שניים – חלק מההתושבים מתגוררים באזוריים שהוגדרו בשתיי אש לאחר הקמת הכפר, חלקם מתגוררים בשטחים טבע וחלקם באזוריים בלתי-מוגדרים. לפניהם התקבלה החלטה במינהל התכנון מחוז דרום, ללא ידיעת התושבים, ובמה נקבע להעירים למראית (מתחם קריות) יחד עם תושבי

⁶² לкриאה נוספת נסفة ראו: פורום דז-קיים בגין לשווין אחריו, על המפה- גדר אס-סָרֶךְ <https://tinyurl.com/ybbpcg6f>

⁶³ לкриאה נוספת נספה ראו: פורום דז-קיים בגין לשווין אחריו, על המפה- אבו תַּלְלֵ אַש-שָׁהָבִי, <https://tinyurl.com/y8oomvtm>

ישובים בדו"ח אחרים באזורי (תל עראד⁶⁴ ואל-באט⁶⁵) ובכך לפניהם 4,500 דונם. במרץ 2020, ההחלטה אושרה (בתנאים מסוימים) בmoועצת הארץ לתוכנית לבניה.⁶⁶

בשפטember 2019 קיבל התושבים צווי סילוק יד ופינוי מקרקעין. בעקבות זאת, הוקם ועד מקומי שפועל בימים אלו עם עמותת במקום – מתכנים למען זכויות אדם, עצה, המועצה האזורית לכפרים הבלתי-מוסכמים ותושבי ערד, כדי להגיע להסכמה עם רשות הבודדים ועיריית ערד. התושבים מבקשים להישאר בכל הניתן במקומם (בעיקר באזורי כפר הנוקדים, המעשיך רבים מן התושבים).

5. סיכום

המאבק על עיצוב המרחב בנגב נמשך מאז הקמת המדינה ועד היום. מדינת ישראל פועלת בכל האמצעים העומדים לרשותה לרכיב הקהילה הבודדים ביישובים גדולים וצפופים ובניגוד לרצונות של מרבית חברות וחברי הקהילה, במקום לנחל משא ומתן הוגן לפתרון סוגית הבעלות על הקרקעות וההתיישבות הבודדית בנגב. בפועל, אין כל מניעה להגיע לפתרון מוסכם על הצדדים, זהה שמכבד את רצונות האוכלוסייה הבודדית בנגב ואת שאיפותיה של המדינה, אך מדיניות של נישול ומשא ומתן כוחני ואלים תוך שימוש בכלאי אכיפה והרישות בתים לא יוביל לפתרון שכזה. לשימוש בהריסות מבנים ביישובים הבודדים בנגב תוצאות הרסניות, וביניהן גם התפוררות המבנה החברתי של הקהילה והיחלשות דרגי הסמכות, בד בבד עם רגשות של פחד ויצירת חוסר אמון כלפי המדינה והרישות הפעולות בשמה.

חברי וחברות הקהילה הבודדים בנגב הם אזרחי המדינה, אך זו מתענשת להמשיך ולהתייחס אליהם בלבד אויבים ולא אל אזרחים שונים. במקום לפעול להגנה על זכויותיהם של הבודדים בנגב לחיים בכבוד ולדיור נאות, פעולות רשות המדינה באופן מאורגן להריסט בתים ולהעברתם בניגוד לרצונות מוסכם, דבר המונגד לאמנות הבינלאומיות. בעזרת מנגנון חוקה ותוכנו, מעמידה המדינה את

⁶⁴ לקריאה נוספת: פורום דז-קיו"ם בנגב לשווין אזרח, 'על המפה - תל עראד', <https://tinyurl.com/ycvtk3ej>

⁶⁵ לקריאה נוספת: פורום דז-קיו"ם בנגב לשווין אזרח, 'על המפה - אל-באט', <https://tinyurl.com/y7usabyx>

⁶⁶ מינואר התש"פ – המועצה האזורית לתוכנן ולבניה, 'החלטות המועצה האזורית לתוכנן ולבניה' שבס' 638 מtarikh ז' אדר התש"פ, 3.3.2020, תammuz 4 / 14 / 23 : מתחם קריית, עמ' 6,

<https://tinyurl.com/ybf6snwd>

מצוקת הדירות הקשה ואת העוני המחפיר ביישובים הבודדים בנגב ופועלות לריכוז עוד ועוד אדרחים ביישובים המוכרים אשר מתקשים להעניק אף את השירותים הבסיסיים ביותר.

העובדת כי המדינה איננה מתייחסת לבודדים כאל אדרחים שווים מעמד עמוקה את חוסר האמון ואת הדרתם מהشيخ הפליטי, הכלכלי והחברתי. בשונה משאר אדרחי ישראל, היחסים בין התושבים הבודדים לבין מערות ורשויות המדינה מתקיימים בתווך של מוסדות ייחודיים שהוקמו על ידי המדינה אך ורק לצורך זה, כאשר הביטוי הגדול ביותר לאי-השוויון הוא קיומה של רשות הבודדים.

במהלך שנת 2019, נהרשו כ-2,241 מבנים ביישובים הבודדים בנגב, מתוכם, על פי הערכות, כ-655 מבנים שיועדו למגורים. מדאגה אף יותר המגמה של הריסות עצמאיות, אשר המשיכה לעמוד גם ב-2019 על 88% מכלל ההריסות באותה השנה. הרצון להימנע מהטראותה הכרוכה במנגנון אכיפה אלים ולא התראה מוקדמת והסנקציות הפליליות והכלכליות יוצרים ממד הרתעה אדיר על האוכלוסייה הבודדית בנגב ומביאים את בעלי המבנים להrosis בעצמם. בדו"ח זה צינו רק ארבעה כפרים בודדים שנמצאים בסכנת הריסה ופינוי מיידי, אך רשות המדינה מקדמות תוכניות נוספת מעמידות אשר מעלה מ-90,000 אדרחי ואזרחיות הכפרים הבלטי-מוסרים בסכנת פינוי.

מדיניות של הריסות מבנים ובתיים היא מדיניות אלימה וכוחנית ואינה בונה אמון בין האדרחים למדינה. בעיקר כאשר אין יכולתה של המדינה להציג פתרונות חלופיים עבור האדרחים המתגוררים בכפרים הבלטי-מוסרים. על מדינת ישראל להישמע למנגנוני זכויות האדם הבינלאומיים הקוראים לה לחזור משימוש בהריסות מבנים ולהתחליל לקאים צעדים בניין אמון עם הקהילה, שיאפשרו להגיע לפתרון אשר יבכד את אורח החיים הבודדי ואת שאיפותיהם השונות של חברות וחברי הקהילה באופן שמתהייש גם עם היגיון התכנוני של המדינה. יש צורך בקיודם חלוקת משאבים באופן צודק בין הקהילות השונות בנגב וצמצום הפערים האדרירים בין האוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית המתגוררות במרחב מסו��ה זה. מניעת שירותים בסיסיים, אי-הבראה, ושימוש במנגנוני כוח רק ינציחו את הפעולות ההיסטוריים בין הקהילות ימנעו מן היישובים הבודדים את האפשרות להפתח בכלל תחומי החיים. דרוש פתרון המבוסס על שיתוף הציבור ועל הכרה בשאיופוטי, רצונותיו ואורח חייו, אשר יוביל לארגון המרחב בנגב באופן המכבד ומאפשר חיים שוויוניים לכל תושבי הנגב – ערבים ויהודים כאחד.

منتدي التعايش السلمي في النقب من أجل المساواه المدنية
פורום דן קיום בנגב לשוויון אזרחי
Negev Coexistence Forum for Civil Equality

www.dukium.org

050 770 1118

info@dukium.org

